

የሰበር መዝገብ ቁጥር 152590

ጥቅምት 13 ቀን 2011 ዓ.ም.

ዳኞች፡-ፀጋይ አስማማው

ሙስጠፋ አህመድ

አብርሃ መሰለ

ፈይሳ ወርቁ

ጳውሎስ ኦርሺሶ

አመልካች፡- ወ/ሮ እየሩሳሌም አስገዶም -ጠበቃ መስፍን አሰፋ ቀረቡ።

ተጠሪ፡- አቶ ተወልደ ኃ/ማርያም -ጠበቃ ጋሻው አሰፋ ቀረቡ።

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የፍቺ ውሳኔን ተከትሎ የተነሳ የንብረት ክፍያ ክርክርን የሚመለከት ሲሆን አመልካች የሰበር አቤቱታቸውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡት ተጠሪው በተከላከሉ ከሳሽነት ክስ የክፍፍል ጥያቄ ያቀረቡባቸው ንብረቶች በአሜሪካን አገር የሚገኙ በመሆኑ ምክንያት ጉዳዩ የግለሰብ አለም አቀፍ ሕግን የሚያስነሳ መሆኑን፣ የግለሰብ አለም አቀፍ ሕግን የሚያስነሱ ጉዳዮችን የማስተናገድ ስልጣን በአዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 11 (ሀ) ድንጋጌ የተሰጠው ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት መሆኑን ገልጾ ጉዳዩን የማየት የስረ ነገር ስልጣን የለኝም በሚል መዝገቡን ዘግቶ በመመለስ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 44434 በ20/04/2010ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 206713 በ09/05/2010 ዓ.ም. በትዕዛዝ የጸናው ብይን መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊሻር ይገባል በማለት ነው።

በግራ ቀኝ መካከል የነበረው ጋብቻ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በተሰጠ ውሳኔ በፍቺ መፍረሱን ተከትሎ አመልካቹ በ24/08/2009 ዓ.ም. በተጻፈ ማመልከቻ ክስ ያቀረቡት የጋራ ንብረት ተጣርቶ ክፍፍል እንዲደረግላቸው በመጠየቅ ሲሆን አመልካቹ በበኩላቸው ለክሱ በ02/10/2009 ዓ.ም. መልስ ከመስጠታቸው በተጨማሪ በአመልካቹ ስም በአሜሪካን አገር የተቀመጠ ነው የተባለ የጋራ ገንዘብ እና ንብረት ተጣርቶ ክፍፍል እንዲደረግላቸው በመጠየቅ የተከሰሰ ከሰነድ ክስ አቅርቦዋል። ፍርድ ቤቱም በተከሰሰ ከሰነድ ክስ ላይ የአመልካቹን መልስ ከተቀበለ በኋላ የሥረ ነገር ስልጣንን በተመለከተ ከግራ ቀኝ የቀረበ መቃወሚያ ባይኖርም ፍርድ ቤቱ በራሱ አነሳሽነት መርምሮ ተገቢውን ብይን ሊሰጥበት የሚገባ መሆኑን፣ የተከሰሰ ከሰነድ ክስ በቀረበ ጊዜ የፍርድ ቤቱ የሥረ ነገር ስልጣን የሚወሰነው አንደኛው ወገን ያቀረበውን ክፍተኛ የሀብት ግምት መሠረት በማድረግ መሆኑን፣ ዋናውን ክስ ከተከሰሰ ከሰነድ ክስ ነጥሎ ለማስተናገድ የሚቻልበት ስነ ስርዓታዊ አግባብ አለመኖሩን፣ የተከሰሰ ከሰነድ ክስ የቀረበበት ገንዘብ እና ንብረት በአሜሪካን አገር እንደሚገኝ የተገለጸ በመሆኑ የግለሰብ አለም አቀፍ ሕግ ጉዳይን የሚያስነሳ መሆኑን፣ የግለሰብ አለም አቀፍ ሕግን የሚያስነሱ ጉዳዮችን የማስተናገድ ስልጣን በአዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 11 (2) (ሀ) ድንጋጌ የተሰጠው ለፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት መሆኑን በመገለጽ የፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 9 (1) እና (2)፣ 231 (1) (ለ)፣ 245 (2)፣ 17 (3) እና 30 (1) ድንጋጌዎችን፣ እንዲሁም በመዝገብ ቁጥር 83169 እና 37339 የተሰጡ የሰበር ገዥ ውሳኔዎችን በአስረጃነት ጠቅሶ ጉዳዩን ለማየት የሚያስችል የስረ ነገር ሥልጣን የለኝም በማለት መዝገቡን በብይን ዘግቷል።

የፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤት የቀረበለትን ይግባኝ ዘግቶ ያሰናበተው ሲሆን አመልካቹ ለዚህ ችሎት ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ በዚህ ጉዳይ አመልካች በኢትዮጵያ ውስጥ የተፈራውን ንብረት በመጥቀስ የንብረት ክፍፍል ጥያቄ ሲያቀርቡ ተጠሪ ደግሞ በአሜሪካን አገር የተፈራው ንብረት ጭምር ተካቶ ክፍፍል እንዲፈጸም የተከሰሰ ከሰነድ ክስ ማቅረባቸውን ተከትሎ ሁለቱም ክሶች የግለሰብ ዓለም አቀፍ ሕግን የሚያስነሱ እንደሆነ በመቁጠር የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለኝም በሚል የመወሰኑን አግባብነት ተጠሪው ባለብት ለማጣራት

ይቻል ዘንድ ጉዳዩ ለሰበር ክርክር እንዲቀርብ በመደረጉ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክር ተለዋውጠዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም አቤቱታው የቀረበበት ብይን መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን ለክርክሩ ከተያዘው ነጥብ አንጻር መርምረናል።

በዚህም መሰረት በስረ ነገሩ ለመዳኘት ስልጣን የሌለው ፍርድ ቤት የክስ ማመልከቻ የቀረበለት እንደሆነ ተከላሽ ወገን መቃወሚያ ባያቀርብ እንኳ በቁጥር 231 በተነገረው ድንጋጌ መሰረት ማመልከቻው ተቀባይነት የለውም በማለት መመለስ የሚገባው ስለመሆኑ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 9 ድንጋጌ ተመልክቷል። ለሥረ ነገር ሥልጣን ጉዳይ መነሻ የሆነው ዋናው ክስ ሳይሆን የተከላሽ ከላሽነት ክስ በሆነ ጊዜም በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 9 ድንጋጌ በተመሳሳይ ሁኔታ ተፈጻሚነት የሚኖረው ስለመሆኑ የፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 17 (3) ድንጋጌ ያመለክታል። የግል አለም አቀፍ ሕግን የሚያስነሱ ጉዳዮችን የማስተናገድ ስልጣን የተሰጠው ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ስለመሆኑም በአዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 11 (2) (ሀ) ድንጋጌ ተመልክቷል። ለክርክሩ በጭብጥነት የተያዘው አንዱ ነጥብ ሁለቱም ክሶች ማለትም ዋናው እና የተከላሽ ከላሽነት ክሱ የግል ዓለም አቀፍ ሕግን የሚያስነሱ እንደሆነ በመቁጠር የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለኝም በሚል የመወሰኑን አግባብነት ማጣራት ነው።

ይሁን እንጂ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ዋናው ክስ የቀረበባቸው በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ንብረቶች ጉዳይ ከተከላሽ ከላሽነት ክሱ ተነጥሎ ሊታይ አይችልም ከማለት በቀር ዋናው ክስ ጭምር የግለሰብ ዓለም አቀፍ ሕግን የሚያስነሳ ነው የሚል አቋም አልያዘም። ሁለቱ ክሶች ተጠቃለው በአንድ ፍርድ ቤት ሊታዩ ይገባል ከሚል ድምዳሜ ላይ የደረሰውም የፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 17 (3) ድንጋጌን በመዘገብ ቁጥር 83169 የተሰጠውን የሰበር ገዥ ውሳኔ በአስረጂነት በመጥቀስ ነው። በመሆኑም እነዚህን ፍሬ ነገሮች አስመልክቶ በስር ፍርድ ቤቶች የተያዘው አቋም በራሱ የሚነቀፍ አይደለም። ይሁን እንጂ በተከላሽ ከላሽነት ክሱ የቀረበው የዳኝነት ጥያቄ በርግጥ የግል አለም አቀፍ ሕግ የተፈጻሚነት ጉዳይን የሚያስነሳ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ጥያቄ በአግባቡ ሊጤን የሚገባው መሆኑን ተገንዝበናል።

የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ክርክር የግል አለም አቀፍ ሕግ የተፈጸሚነት ጉዳይን የሚያስነሳ ነው ከሚል ድምዳሜ ላይ የደረሰው ተጠሪው የተከላሽ ከላሽነት ክስ ያቀረቡበት ገንዘብ እና ንብረት የሚገኘው በአሜሪካን አገር ነው መባሉን ብቻ መሰረት በማድረግ ስለመሆኑ የብይኑ ይዘት ያመለክታል። ተጠሪውም በሰበር መልሳቸው ላይ ገንዘቡ እና ንብረቱ በአሜሪካን አገር የሚገኝ ነው ከመባሉ በተጨማሪ ተጠሪው የአሜሪካን አገር ዜግነት ያላቸው መሆኑን ጠቅሰው ጉዳዩ “Foreign element” ያለው በመሆኑ የሕግ ግጭት አያስነሳም ለማለት አይቻልም ከማለት በቀር የተለየ ያቀረቡት ክርክር የለም። እንደሚታወቀው አንድ ጉዳይ የግል ዓለም አቀፍ ሕግ ተፈጻሚነት ጉዳይን /conflict of laws/ የሚያስነሳ ነው ሊባል የሚችለው አንድን ጉዳይ የሚዘገቡ ለክርክሩ አወሳሰን አግባብነት ያላቸው የተለያዩ አገሮች ሕጎች ክርክሩ በተለያዩ አግባብ እንዲፈታ የሚደነግጉ መሆኑ ሲረጋገጥ፣ በዚህም ምክንያት የተለያዩ አገሮች ሕጎች ግጭት ወይም ተቃርኖ /conflict of laws/ መኖሩ ሲረጋገጥ እና ከእነዚህ የተለያዩ አገሮች ሕጎች መካከል ክርክሩ ሊወሰን የሚገባው በየትኛው አገር ሕግ መሰረት ነው? የሚል ጥያቄ አከራካሪ ሆኖ ሲቀርብ መሆኑን የግል ዓለም አቀፍ ሕግ አጠቃላይ መርሆዎች ያመለክታሉ።

በተያዘው ጉዳይ የግራ ቀኝ ጋብቻ የተፈጸመው በኢትዮጵያ ውስጥ አይደለም በሚል በተጠሪ በኩል የቀረበ ክርክር ስለመኖሩ የመዝገቡ ግልባጭም ሆነ የሰበር መልሳቸው የሚጠቁመው ነገር የለም። የፍቺ ውሳኔም የተሰጠው በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። በፍቺ ክርክር ጊዜ ስለሕጎች ግጭት ወይም ተቃርኖ በተከራካሪ ወገኖችም ሆነ በፍርድ ቤቱ የተነሳ ጉዳይ የለም። በመሰረቱ ባልና ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ጊዜ በየግል የነበሯቸው ንብረቶች ወይም ከጋብቻ በኋላ በውርስ ወይም በስጦታ በየግላቸው ያገኟቸው ንብረቶች የግል ንብረቶቻቸው ሆነው እንደሚቀሩ፣ በአንፃሩ ግን ከግል ጥረታቸውና ከግል ወይም ከጋራ ንብረታቸው የሚያገኟቸው ገቢዎች ሁሉ የጋራ ሀብቶቻቸው እንደሚሆኑ፣ እንዲሁም የአንደኛው ተጋቢ የግል ሀብት ነው ካልተባለ በስተቀር ባልና ሚስት ከተጋቡ በኋላ በግብይት የሚያገኙት ንብረት የጋራ ሀብታቸው እንደሚሆን በአዋጅ ቁጥር 213/1992 በወጣው የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 57 እና 62 (1) እና (2) ስር ተመልክቷል።

የፍቺ ውሳኔን ተከትሎ አመልካቿ ክስ ያቀረቡትም ከላይ በተመለከቱት የቤተሰብ ሕጉ ድንጋጌዎች መሰረት የጋራ ናቸው የተባሉት ንብረቶች ክፍፍል እንዲደረግላቸው በመጠየቅ ነው። ተጠሪው ባቀረቡት የተከላሽ ከሳሽነት ክስ የጠየቁትም በአመልካቿ ስም በአሜሪካን አገር የተቀመጠ ነው የተባለ የጋራ ገንዘብ እና ሀብት ተጣርቶ ክፍፍል እንዲደረግላቸው በመጠየቅ ነው። ጋብቻ ጸንቶ በሚቆይበት ጊዜ ተጋቢዎቹ በጋራ ያፈሩትን ንብረት የባለሀብትነት መብት በተመለከተ የአሜሪካን አገር ሕግ ጉዳዩን የሚገዛው ከኢትዮጵያ ሕግ በተለየ ሁኔታ ነው በሚል በተጠሪ በኩል የቀረበ ክርክር የለም። የስር ፍርድ ቤትም በዚህ ረገድ የደረሰበት ድምዳሜ የለም። ጉዳዩን በሚገዙት የሁለቱ አገሮች ሕጎች መካከል ግጭት ወይም ተቃርኖ አለ ካልተባለ ደግሞ የተከላሽ ከሳሽነት ክስ የቀረበበት ገንዘብ እና ንብረት የሚገኘው በአሜሪካን አገር ነው መባሉ እና ተጠሪው የአሜሪካን አገር ዜግነት ያላቸው መሆኑ ብቻውን ጉዳዩ የግል ዓለም አቀፍ ሕግ ተፈጻሚነት ጉዳይን የሚያስነሳ ነው ከሚል ድምዳሜ ላይ ለመድረስ የሚያስችል አይደለም። ግራ ቀኙ በጋብቻ ውስጥ ያፈሩትን በአሜሪካን አገር የሚገኝ ነው የተባለ ገንዘብ እና ንብረትን በተመለከተ በኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች የሚሰጥ ውሳኔ በአሜሪካን አገር ፍርድ ቤቶች ሊፈጸም ይችላል ወይስ አይችልም? የሚለው ጥያቄ ደግሞ ራሱን የቻለ የፍርድ አፈጻጸም ጥያቄ እንጂ ተመሳሳይ ጉዳይን ከሚገዙ የተለያዩ አገሮች ሕጎች ግጭት ወይም ተቃርኖ ጋር በቀጥታ የሚያያዝ ጉዳይ አይደለም። እንደ ስር ፍርድ ቤቶች አቋም ጉዳዩ የግል ዓለም አቀፍ ሕግ ተፈጻሚነት ጉዳይን የሚያስነሳ ነው ተብሎ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የመጀመሪያ ደረጃ ስልጣን ተስተናግዶ ውሳኔ ቢሰጥ እንኳ በአሜሪካን አገር ይገኛሉ የተባሉትን ገንዘብ እና ንብረት አስመልክቶ የፍርድ አፈጻጸም ጉዳይ ራሱን ችሎ የሚነሳ ጥያቄ መሆኑን ማስቀረት የሚችል አይደለም።

ቀደም ሲል እንደተገለጸው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ጉዳዩን ለማየት የሚያስችል የሥራ ነገር ሥልጣን የሰጠ ከሚል ድምዳሜ ላይ ደርሶ መዝገቡን በብይን የዘጋው በመዝገብ ቁጥር 37339 የተሰጠውን የሰበር ገዥ ውሳኔ በአስረጃነት በመጥቀስ ነው። በመሰረቱ አስቀድሞ በቀረበለት ጉዳይ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ቀጥለው በሚቀርቡ ጉዳዮች ላይ ተፈጻሚነት ሊኖረው የሚችለው በሁለቱ ጉዳዮች ለክርክር የቀረቡት የሕግ እና የፍሬ

ነገር ነጥቦች ተመሳሳይነት ያላቸው በሆነ ጊዜ መሆኑ የሚታወቅ ነው። በመዝገብ ቁጥር 37339 የተሰጠው ገዥ ውሳኔ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ክርክሩ ቀድሞውኑ በአንድ መዝገብ ተስተናግዶ ውሳኔ ማግኘት የነበረበት ነው በሚል ክሱን አልቀበልም ማለቱ ተገቢ አለመሆኑ ተገልጾ ጉዳዩ እንዲታይ የተመለሰበት እንጂ በጋብቻ ውስጥ የተፈራ ነው የተባለ ንብረት ከፊሉ ከኢትዮጵያ ውጪ የሚገኝ መሆኑ የግል ዓለም አቀፍ ሕግ ተፈጻሚነት ጉዳይን የሚያስነሳ ነው ተብሎ ትርጉም የተሰጠበት አይደለም። በውሳኔው የመጨረሻ ፓራግራፍ የሰፈረው የውሳኔው ክፍልም በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የተያዘውን አቋም ለማመላከት ታስቦ የሰፈረ ነው የሚባል እንጂ ሰበር ችሎቱ እራሱ ጉዳዩን በጭብጥነት ይዞ ገዥ ውሳኔ ያሳረፈበት አይደለም። በመሆኑም የስር ፍርድ ቤቶች ተጠቃሾን የሰበር ችሎት ውሳኔ በጋብቻ ውስጥ የተፈራ ነው የተባለ ንብረት ከፊሉ ከኢትዮጵያ ውጪ የሚገኝ መሆኑ የግል ዓለም አቀፍ ሕግ ተፈጻሚነት ጉዳይን የሚያስነሳ ነው ተብሎ ትርጉም እንደተሰጠበት አድርገው በመውሰድ የያዙት አቋም የውሳኔ ትክክለኛ ዓላማ እና ይዘት መሰረት ያደረገ ነው ለማለት የሚቻል አይደለም።

ሲጠቃለል አቤቱታ የቀረበበት የስር ፍርድ ቤቶ ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት እና ሊታረም የሚገባው ሆኖ በመገኘቱ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሳ ኔ

1. ጉዳዩን የማየት የስነ ነገር ስልጣን የለኝም በሚል መዘገቡን ዘግቶ በመመለስ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 44434 በ20/04/2010 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 206713 በ09/05/2010 ዓ.ም. በትዕዛዝ የጸናው ብይን በፍትሁብጤር ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 348 (1) መሰረት ተሸሯል።
2. ግራ ቀኝ በጋብቻቸው ጊዜ ካፈሩት ገንዘብና ንብረት ከፊሉ በአሜሪካን አገር ይገኛል መባሉ ብቻውን የግል ዓለም አቀፍ ሕግን ተፈጻሚነት ጉዳይን የሚያስነሳ አይደለም በማለት ወስነናል።
3. የተከሳሽ ከሳሽነት ክስ የቀረበበትን ጉዳይ ጭምር የማየት የሥረ ነገር ሥልጣን የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው በማለት ወስነናል።

4. መዘገቡን አንቀሳቅሶ ክርክሩን ቀጥሎ በማየት ተገቢውን ውሳኔ ይሰጥበት ዘንድ ጉዳዩ በፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 341 (1) መሰረት ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት እንዲመለስ ወስነናል።
5. የውሳኔ ግልባጭ ተገቢውን መፈጸም ያስችለው ዘንድ ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት፣ እንዲያውቀው ደግሞ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይላክ።
6. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
7. ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዘገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት